

17

Wojna trzydziestoletnia

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XVII. Europa w XVI–XVII w.

Uczeń:

2) charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem charakteru wojny trzydziestoletniej.

CZAS ZAJĘĆ

2 godziny lekcyjne

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 1583–1588, 1608, 1609, 1618, 1618–1623, 1618–1648, 1620, 1624–1629, 1630–1634, 1632, 1635–1648, 1643, 1648
- postacie: Maksymiliana I Wittelsbacha, Rudolfa II Habsburga, Fryderyka V Wittelsbacha, Ferdynanda II Habsburga, Albrechta von Wallensteina, Gustawa II Adolfa

ROZUMIE

- pojęcia: wojna kolońska, wojna trzydziestoletnia, Unia Ewangelicka (Unia Protestancka), Liga Katolicka, list majestatyczny, defenestracja praska, pokój westfalski

POTRAFI

- scharakteryzować sytuację wyznaniową w Rzeszy w przededniu wybuchu wojny trzydziestoletniej
- wymienić cele, jakie przyświecały Unii Ewangelickiej i Lidze Katolickiej
- przedstawić genezę wojny trzydziestoletniej
- opisać poszczególne etapy wojny trzydziestoletniej z uwzględnieniem najważniejszych postaci biorących w niej udział
- wymienić główne postanowienia pokoju westfalskiego
- ocenić znaczenie pokoju westfalskiego dla sytuacji międzynarodowej w Europie
- podać społeczne, polityczne i gospodarcze skutki wojny trzydziestoletniej
- ocenić wpływ wojny trzydziestoletniej na zmiany zachodzące w polityce europejskiej

I. WPROWADZENIE

Prosimy uczniów, aby wymienili najważniejsze konflikty, jakie toczyły się w XVI w. Mówimy, że konfliktem, który na trwałe zmienił sytuację na kontynencie europejskim, była wojna trzydziestoletnia. Według historyków była to największa katastrofa wczesnonowżytnej Europy. Podajemy temat i główny cel lekcji.

II. ROZWINIĘCIE

Podkreślamy, że jedną z najważniejszych przyczyn wybuchu wojny trzydziestoletniej była sytuacja wyznaniowa w Rzeszy. Zadajemy pytania:

- ▶ Który pokój regulował sprawę wojen religijnych w Rzeszy?
- ▶ Jakie były jego postanowienia?

Zwracamy uczniom uwagę na sytuację wyznaniową w Rzeszy; warto przytoczyć również przykład królestwa Czech. Charakteryzujemy konflikty wyznaniowe między obozami protestanckim i katolickim na przykładzie wydarzeń w Donauwörth.

Prosimy o przeczytanie podrozdziału w podręczniku *Stosunki międzywyznaniowe w Rzeszy na przełomie XVI i XVII w.* (s. 174) oraz fragmentu *Liga Katolicka i Unia Protestancka* z artykułu Wojciecha Ducha *Wojna trzydziestoletnia (1618–1648). Protestanci kontra katolicy* na portalu historycznym historia.org.pl. ▶ Następnie rozdajemy w klasie karty pracy ▶ i polecamy uczniom, aby wypełnili fragment tabeli w zadaniu 1 poświęcony tym dwóm koalicjom.

Odtwarzamy film *Wojna trzydziestoletnia 1618–1648* (minuty od 0:00 do 6:32). ▶ W trakcie oglądania uczniowie uzupełniają w tabeli w karcie pracy część *Przyczyny wojny trzydziestoletniej*. Po zakończeniu filmu prosimy wybranych uczniów o odczytanie odpowiedzi. Uzupełniamy ewentualne braki.

Wskazujemy na napiętą sytuację w Czechach i łamanie przez Habsburgów praw stanów czeskich. Wprowadzamy pojęcie *defenestracja praska* i zaznaczamy, że wydarzenie to jest uznawane za początek wojny trzydziestoletniej. Mówimy, że konflikt miał cztery główne etapy.

Następnie dzielimy klasę na cztery grupy, rozdajemy uczniom instrukcje ▶ oraz udostępniamy linki do artykułów. ▶

Grupa I

Jesteście kronikarzami żyjącymi w Czechach w czasie wojny trzydziestoletniej. Poproszono was, abyście sporządzili krótką notatkę z przebiegu czeskiego etapu wojny trzydziestoletniej. Potrzebne wiadomości znajdziecie w podręczniku w podrozdziale *Czeski etap wojny (1618–1623)* (s. 176) oraz w artykule Simona Jenkinsa *Wojna trzydziestoletnia. Najbardziej krwawy konflikt w dziejach Europy przed XX wiekiem* (od fragmentu *Krucjata w środku Europy. Wybuch wojny trzydziestoletniej do Protestancka odpowiedź*) zamieszczonym w Internecie. W swoim krótkim zapisie kronikarskim uwzględnijcie najważniejsze bitwy, postacie oraz ostateczny rezultat tego etapu walk.

Grupa II

Jesteście kronikarzami żyjącymi w Rzeszy w czasie wojny trzydziestoletniej. Poproszono was, abyście sporządzili krótką notatkę z przebiegu duńskiego etapu wojny trzydziestoletniej. Potrzebne wiadomości znajdziecie w podręczniku w podrozdziale *Duński etap wojny (1624–1629)* (s. 176) oraz w artykule Wojciecha Ducha *Wojna trzydziestoletnia (1618–1648). Protestanci kontra katolicy* (fragment 1625–1629. *Drugi okres wojny trzydziestoletniej – wojna duńska*) zamieszczonym w Internecie. W swoim krótkim zapisie kronikarskim uwzględnijcie najważniejsze bitwy, postacie oraz ostateczny rezultat tego etapu walk.

Grupa III

Jesteście szwedzkimi kronikarzami w czasie wojny trzydziestoletniej. Poproszono was, abyście sporządzili krótką notatkę z przebiegu szwedzkiego etapu wojny trzydziestoletniej. Potrzebne wiadomości znajdziecie w podręczniku w podrozdziale *Szwedzki etap wojny (1630–1634)* (s. 176–177) oraz w artykule Mariusza Sampa *Wojna trzydziestoletnia – tło działań, przebieg, strony, straty* (fragment *Szwedzi w natarciu (1630–1634)*) zamieszczonym w Internecie. W swoim krótkim zapisie kronikarskim uwzględnijcie najważniejsze bitwy, postacie oraz ostateczny rezultat tego etapu walk.

Grupa IV

Jesteście francuskimi dyplomatami w czasie wojny trzydziestoletniej. Poproszono was, abyście sporządzili krótką notatkę z przebiegu francuskiego etapu wojny trzydziestoletniej. Potrzebne wiadomości znajdziecie w podręczniku w podrozdziale *Francuski etap wojny (1635–1648)* (s. 177) oraz w artykule Mariusza Sampa *Wojna trzydziestoletnia – tło działań, przebieg, strony, straty* (fragment *Francja wkracza do akcji (1635–1648)*) zamieszczonym w Internecie. W swoim krótkim zapisie kronikarskim uwzględnijcie najważniejsze bitwy, postacie oraz ostateczny rezultat tego etapu walk.

Następnie zespoły prezentują kolejno efekty swojej pracy na forum klasy. W trakcie ich wystąpień pozostali uczniowie uzupełniają odpowiednie fragmenty tabeli w karcie pracy.

III. PODSUMOWANIE

Krótko podsumowujemy dzisiejszą lekcję, a następnie inicjujemy dyskusję na temat *Czy można było uniknąć wojny trzydziestoletniej.*

METODY KONTROLI

Wskazani uczniowie omawiają przyczyny i przebieg poszczególnych etapów wojny trzydziestoletniej.

Materiał realizowany na drugiej godzinie lekcyjnej

I. WPROWADZENIE

Prosimy wybranych uczniów o krótką charakterystykę wojny trzydziestoletniej. Następnie zapowiadamy, że dziś zajmiemy się omówieniem okoliczności zakończenia wojny trzydziestoletniej oraz jej skutków.

Podajemy temat (*Wojna trzydziestoletnia – najkrwawszy konflikt wczesnonowożytnej Europy*) oraz główny cel lekcji (*Dowiem się, dlaczego wojna trzydziestoletnia jest uznawana za najkrwawszy konflikt do XX w.*).

II. ROZWIINIĘCIE

Prosimy uczniów, aby wypełnili fragment tabeli *Pokój westfalski* w karcie pracy na podstawie mapy (m4, s. 178) oraz tekstu źródłowego (m5, s. 179) zamieszczonych w podręczniku.

Następnie dzielimy uczniów na trzy grupy i dajemy im instrukcje. ► PDF

Grupa I

Wynotujcie wszystkie skutki polityczne wojny trzydziestoletniej na podstawie podrozdziału *Skutki wojny trzydziestoletniej* (s. 179–180).

Grupa II

Wynotujcie wszystkie skutki społeczne wojny trzydziestoletniej na podstawie podrozdziału *Skutki wojny trzydziestoletniej* (s. 179–180).

Grupa III

Wynotujcie wszystkie skutki gospodarcze wojny trzydziestoletniej na podstawie podrozdziału *Skutki wojny trzydziestoletniej* (s. 179–180).

Uczniowie odczytują swoje odpowiedzi, a potem wspólnie uzupełniamy ostatnią część tabeli w karcie pracy.

W dalszej części lekcji polecamy uczniom lekturę dwóch tekstów zamieszczonych w Internecie: Macieja A. Pierńkowskiego *Wojna trzydziestoletnia – największa katastrofa nowożytnej Europy* oraz Jacka Borkowicza *Wojna trzydziestoletnia. Milion ofiar wojny, która żywiła się sama*. Udostępniamy uczniom linki do stron. ► WWW

Następnie inicjujemy dyskusję na temat *Czy wojna trzydziestoletnia to rzeczywiście najkrwawszy konflikt nowożytnej Europy*.

Uwaga: dla zaoszczędzenia czasu możemy zadać przeczytanie wskazanych artykułów w ramach pracy domowej pod koniec wcześniejszej lekcji. Warto wówczas podać od razu temat dyskusji, aby uczniowie mogli przygotować argumentację.

III. PODSUMOWANIE

Zadajemy uczniom pytania:

- Czy, waszym zdaniem, wojna trzydziestoletnia w rzeczywistości zakończyła spory religijne w Europie?
- Jak uważacie, wizerunek których państw ucierpiał, które zaś wyszły z wojny zwycięsko?

METODY KONTROLI

Uczniowie wykonują polecenie podsumowujące numer 3 z podręcznika (s. 181).